

Çanakkale Kent Merkezindeki Anaokulu Bahçelerinin Peyzaj Unsurlarının İncelenmesi

Investigation Landscape Elements of Kindergarten Gardens in Çanakkale City Center

 Seda UYGUN¹, Özgür KAHRAMAN²

Özet

Okul öncesi eğitim dönemi bireyin yaşama dair en zengin deneyimlere sahip olduğu dönemdir ve içinde bulunduğu ortamın katacağı yaşantılar bireyin sonraki yaşamını önemli ölçüde etkiler. Bu dönem çocuğunun sağlıklı gelişimi için doğa mutlaka eğitim süreci içerisinde var olmalıdır. Okul öncesi eğitim kurumu olarak hizmet veren anaokulları, bahçelerinde bulundurduğu bitkisel ve yapısal materyaller ile doğanın izlerinin hızla kaybolduğu kentlerde çocuklara doğala benzeyenin içinde olma imkânı sunar. Bu araştırma Çanakkale Kent Merkezi'nde yer alan özel ve kamu anaokulu bahçelerinde yürütülmüştür. Çalışmada söz konusu bahçelerin peyzaj unsurları yapısal ve bitkisel materyaller çerçevesinde incelenmiştir. Anaokulu bahçelerinin bitkisel ve yapısal materyal verileri toplanıp analizleri gerçekleştirilmiştir. Bitkisel materyallerde, 43 bitki türü ile 292 bitkinin anaokulu bahçelerinde bulunduğu fakat bakımlarının ve sayılarının yetersiz olduğu görülmüştür. Yapısal materyallerde ise en çok ahşap materyallerin tercih edildiği ancak geçirimsiz sert zemin materyallerinin bahçelere hâkim olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Anaokulu bahçesi, Peyzaj unsurları, Bitkisel materyal, Yapısal materyal.

Abstract

The pre-school education period is the period in which the individual has the richest experiences about life, and the experiences that the environment in which the individual lives significantly affect the individual's later life. Nature must be present in the education process for the healthy development of children in this period. Kindergartens, which serve as preschool education institutions, offer children the opportunity to be in a natural-like environment in cities where the traces of nature are rapidly disappearing with the plant and structural materials they have in their gardens. This research was conducted in private and public kindergarten gardens in Çanakkale City Center. In the study, the landscape elements of these gardens were analyzed within the framework of structural and vegetative materials. Vegetative and structural material data of kindergarten gardens were collected and analyzed. In plant materials, it was observed that 43 plant species and 292 plants were present in kindergarten gardens, but their maintenance and number were insufficient. In structural materials, it was determined that wooden materials were mostly preferred, but impermeable hard ground materials dominated the gardens.

Keywords: Kindergarten garden, Landscape elements, Plant material, Structural material.

1. Giriş

Bireyin çocukluk yaşantıları ilerideki hayatını etkiler. Bu sebeple hayatının başlangıç yılları son derece kritik ve önemlidir. Araştırmalarda da vurgulandığı üzere, erken çocukluk döneminde çocukların gelişimlerine doğru ve uygun şekilde destek sağlanmalıdır. Bu desteğin bir parçası olarak, düzenli ve sürekli erken çocukluk eğitimi verilerek çocukların öğrenme ve gelişimleri desteklenmektedir (Tunçeli ve Zembat, 2017).

Okul öncesi eğitim, çocuğun bireysel özellikleri ve gelişim düzeyine uygun olarak, çeşitli uyarıcı olanaklar sunan, temel bilgi ve beceriler kazandıran, toplumun kültürel ve sosyal değerlerine göre çocuğu en iyi şekilde yönlendiren planlı ve düzenli bir eğitim sürecidir (Dirim, 2004). Okul öncesi eğitimin amacı; bilişsel (zihinsel), dil(iletişim), motor (hareket), sosyal ve özbakım gelişim alanlarında çocukların ilerlemelerini sağlamaktır.

Türkiye okul öncesi eğitim sistemi, hem kamu hem de özel hizmetlerden oluşmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı(MEB) tarafından merkez temelli okul öncesi eğitim programı, 3-6 yaş arası çocuklara yönelik hizmetleri kapsamaktadır. Bu programlar, kamu veya özel ilköğretim okullarının anasınıfları ya da anaokulları ile bağımsız anaokullarının sınıflarında uygulanmaktadır (UNICEF, 2012).

Anaokulu, eylül ayı sonu itibarıyla 36-68 aylık çocukların eğitimi amacıyla açılan okul öncesi eğitim kurumlarıdır (MEB, 2014). Eğitimin her aşaması son derece önemlidir. Anaokulları, çocukların fiziksel ve zihinsel gelişiminin hızlandığı dönemde, okul hayatının ilk adımı olarak büyük bir öneme sahiptir. Bu dönemde verilen eğitim, çocuğun geleceğini şekillendirmede etkilidir ve kazanılan davranışlar yetişkinlikte bireyin değer yargılarını ve kişilik yapısını biçimlendirme açısından büyük bir rol oynamaktadır (Yaşar, 2019).

Çocuklar anaokulunda, iç mekânın yanı sıra dış mekân olan anaokulu bahçesi ile de sürekli etkileşim halindedir. Eğitim sadece dersliklerde gerçekleşen bir süreç değildir; öğrenme mekânları geniş bir yelpazede yer almaktadır. Araştırmalar, çevrenin fiziksel etkinlikleri olumlu yönde etkilediğini ve eğitimin ayrılmaz bir parçası olduğunu göstermektedir. Okul bahçeleri, çocukların zihinsel, fiziksel ve ruhsal gelişimine katkıda bulunan sosyal mekânlar olarak kabul edilmekte ve eğitimin sürekliliği ile kalitesinin artırılmasında önemli rol oynamaktadır (Saelens ve ark., 2003).

Okul bahçeleri sadece bir boşluk olmanın ötesinde eğitim sürecine önemli katkılar sağlayabilecek potansiyele sahiptir. Okul bahçelerinin işlevleri; eğitim ve öğretime katkı, çevre ve doğa bilinci oluşturma, ruhsal ve bedensel gelişmeye katkı, kentsel açık yeşil alan ve rekreasyonel katkı, fiziksel aktivite ve oyun imkânı sağlama olmak üzere beş ana başlık

altında toplanmaktadır. Eğitim ve öğretime katkı işlevinde dış mekânda öğrencilerin öğrenmeye daha açık olduğu, temas ederek, koklayarak, hissederek, deneyimleyerek, eğlenerek öğrenme sürecinde aktif olduğu yer almaktadır. Çevre ve doğa bilinci oluşturma işlevinde; Harwey (1990)'e göre doğal çevrenin yapılandırılmasında aktif olan çocukların, çevrelerine karşı daha duyarlı bu hususta sorumluluk almakta daha istekli olduğu, Bradley (1995)'e göre ise okul bahçesinin önemli hususlarından birinin, çocuğun çevresine ve doğal çevreye duyarlı, onu koruyacak bireyler yetişmesini sağladığı üzerinde durulmuştur. Ruhsal ve bedensel gelişmeye katkı işlevinde; okul bahçesindeki fiziksel etkinliklerin, grup oyunlarının vb. öğrencilerin hem bedensel hem de psikolojik gelişimine katkı sağladığı belirtilmiştir. Kentsel açık yeşil alan ve rekreasyonel katkı işlevinde; okul bahçelerinin kentsel alanların önemli açık yeşil alanlarını oluşturduğu, buldukları mahallelerin ve yerleşimlerin yeşil dokusuna katkı sağladığı yer almıştır. Fiziksel aktivite ve oyun imkânı sağlama işlevinde; hareketsiz yaşam ve durağanlığın yetişkinlerde olduğu gibi çocuklarda da sağlık problemlerine neden olduğu belirtilerek bahçenin oyun mekânı imkânı ile öğrencilerin eğlenerek ve isteyerek fiziksel etkinliklere katılımını sağladığı belirtilmiştir (Önder ve Akay, 2018).

Anaokulu bahçesinde gerçekleştirilen açık hava etkinlikleri çocuğun zihinsel gelişimine önemli katkılar sağlamaktadır. Doğada yapılan keşifler, çocuğun merakını uyandırmakta ve öğrenmeye olan ilgisini artırmaktadır. Bitki ve hayvanları gözlemlemek, fen bilgisi kavramlarını anlamalarına yardımcı olurken doğal materyallerle oyun oynamak ise yaratıcılıklarını desteklemektedir. Bu nedenle, okul öncesi dönemde açık hava kullanımının önemi büyüktür ve bu fırsatların en iyi şekilde değerlendirilmesi gerekmektedir (Talay ve ark., 2010).

Danimarka kasabasının güney kesiminde bulunan ve 200 çocuğun eğitim gördüğü anaokulunda gerçekleştirilen bir araştırmada iki çalışma grubu oluşturulmuş, bir grubun geleneksel çocuk bahçesinde, diğer grubun ise doğa temelli 4.800 m² alanda gerçekleştirdiği fiziksel aktiviteler gözlemlenmiştir. Geleneksel oyun alanına sahip anaokulunda, çocuklar her gün öğle yemeğinden sonra 2 saat boyunca oyun alanında açık hava oyunları oynamışlar ayrıca denge çubukları, matlar ve yapılandırılmamış oyun için kullanılan toplar gibi motor becerilerini geliştiren özelliklerle donatılmış bir kapalı alanda fiziksel aktivitelerde bulunmuşlardır. Bunun aksine, doğal ortamda bulunan anaokulu grubundaki çocuklar her gün toplam 4 saat açık hava etkinlikleri gerçekleştirmişlerdir. Çalışmada, doğal oyun alanına erişimi olan çocukların çocuk başına düşen dış mekân alanı, geleneksel oyun alanı grubundaki çocuklara göre daha fazla olduğu görülmüştür. Oyun

alanlarındaki geniş alan, çeşitli oyun özellikleri ve çocukların doğal çevreye maruz kalma miktarının potansiyel önemi üzerinde durulmuştur. Geleneksel anaokullarındaki çocukların çeşitli oyun fırsatlarına sahip geniş oyun alanlarına, aktif oyun için iç mekânlara ve düzenli açık hava gezilerine erişimleri sağlanırsa; temel motor beceri gelişimlerinin doğa temelli anaokulu ortamlarındaki çocuklarla aynı seviyede olabileceği belirtilmiştir (Pawlowski ve ark., 2024).

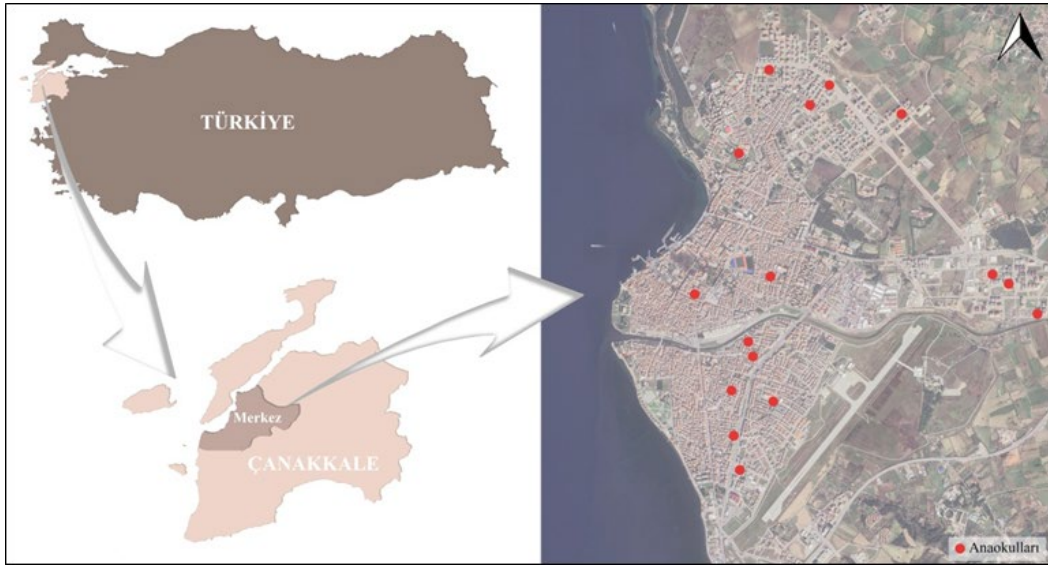
Açık alanlarda oyun oynamak ve doğada keşif yapmak, çocukların sosyal becerilerinin gelişmesine de yardımcı olmaktadır. Açık hava oyunları; çocukların grup içinde etkileşimde bulunma, işbirliği yapma ve problemleri birlikte çözme gibi beceriler edinmesinin yanı sıra sağlıklı bir şekilde kendilerini ifade etme, başkalarını anlama ve dünyayla bağlantılı hissetme gibi çeşitli öğrenme deneyimleri kazanmalarına da imkân sağlamaktadır. Bu öğrenme deneyimleri çocukların ileriki yaşamlarında mutlu, sosyal ve uyumlu bireyler olarak yetişmelerine katkı sunmaktadır. Norveç'te yapılan bir çalışmada, İskandinav anaokullarında eğitim gören çocukların kendi başlattıkları açık hava oyunları sırasında bütünsel öğrenmeyi nasıl gerçekleştirdikleri ve dolaylı pedagojinin bütünsel öğrenmeyi nasıl kolaylaştırabileceği araştırılmıştır. Çalışma bütünsel ve biyososyal bir öğrenme perspektifinden açık hava oyunlarının, sadece fiziksel dünya hakkındaki gerçekleri öğrenmekle ilgili olmadığını; aynı zamanda yaratıcı olma, dünyayla bağlantı kurma, inisiyatif alma ve aktif olma gibi çeşitli kazanımlar da sağladığını ortaya koymuştur. Ayrıca çocukların, ebeveyn baskısı ve korkularına yanıt veren anaokulu kuralları, sınırlı oyun materyalleri ve oyun oynayabilecekleri alanın daraltılması gibi nedenlerle kısıtlandıkları görülmüş ve bu durumun çocukları olumsuz etkileyebileceği belirtilmiştir. Açık hava oyunları süresince çocukların birbirleriyle, öğretmenlerle, solucanlarla, örümceklerle, kumla, yapraklarla, tebeşirle, toprakla, tahtayla, plastikle, yapay oyuncaklarla ve doğal maddelerle temas kurmalarının, temiz havaya, güneş ışığına, yağmura, kara ve rüzgara maruz kalmalarının; çocukların inisiyatif kullanma fırsatlarını elde etmelerini, erken çocukluk eğitimi yoluyla demokrasiyi tanımalarını ve desteklemelerini sağlayabileceği belirtilmiştir (Aslanian ve ark., 2024). Doğa ile kurulan ilişki, çevre bilincinin oluşmasına da desteklemektedir (Pazar ve Tuna, 2024). Bu nedenlerle okul öncesi dönemde açık alanda yapılan etkinlikler ve doğa ile iç içe geçen eğitim süreçleri oldukça önemlidir.

Bu çalışmada Çanakkale kent merkezinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı özel ve kamuya ait toplam 7 adet anaokulunun bahçeleri peyzaj unsurları, yapısal ve bitkisel

materyaller yönünden incelenmiş, bu kurumlarda okul öncesi eğitim alan 952 çocuğun yararlandığı anaokulu bahçelerinin mevcut durumları ortaya konulmuştur.

2. Materyal ve Yöntem

Çalışma genel bir tarama modeli şeklinde (Karasar, 2006) gerçekleştirilmiştir. Çanakkale kent Merkezi'ndeki kamu ve özel anaokulları isimlerine ulaşılmış (MEBBİS, 2024); 9 kamu, 7 özel anaokulu olmak üzere toplam 16 anaokulunun kent merkezinde bulunduğu görülmüştür (Şekil 1).

Şekil 1. Çanakkale kent merkezinde yer alan 16 adet özel ve kamu anaokulunun konumları.

16 adet anaokulu arasından 4 kamu 3 özel anaokulu olacak şekilde rastgele seçim yapılarak örneklem oluşturulmuş ve bu anaokulları A, B, C, D, E, F ve G harfleri ile temsil edilmiştir. Anaokullarının öğrenci sayıları ve bilgileri kurum yöneticileri ile yüz yüze görüşme sağlanarak alınmış, bahçe alan büyüklüğüne Google Earth Pro (Google Earth Pro, 2024) uygulaması ile ulaşılmış, alanyazın çalışmaları incelenerek hazırlanan gözlem formu (Şekil 2) doğrultusunda her bir anaokulu bahçesinin yapısal ve bitkisel materyal mevcut durumları incelenmiş ve fotoğraflanmıştır. Daha sonra elde edilen veriler numaralandırılarak kategorize edilmiş, SPSS 29 istatistik programı ile analiz edilerek, anaokulların yapısal ve bitkisel materyal mevcut durumları değerlendirilmiştir.

Okul:										
Yapısal Materyaller	Adet	Yüzey Materyali	Kullanım İşlevi	Tasarım	Temizlik	Bakım Onarım	Ekipman Durumu			
		a. Ahşap b. Beton c. Tartan Kauçuk d. Plastik Kaplama e. Kilit parke taş f. Tel Örgü g. Demir h. Çelik i. Seramik Kaplama j. Söve Kaplama k. Tuğla l. Mermer m. Alüminyum	a. Oturma b. Erişim c. Aydınlatma d. Atık e. Gölgeleme f. Çevreleme g. Toplanma h. Oyun i. Estetik odak	a. Yaş grubuna uygun b. Estetik c. Tasarım yok	a. Temiz b. Kirli	a. Bakımlı b. Onarım ihtiyacı var	a. Tam b. Eksik			
Bitki Türü	Adet	Familya	Bitki grubu	Alandaki Form	Alandaki Boy	Kullanım İşlevi	Sulama Yöntemi	Bakım durumu	Risk Faktörü	
			a. Bahçe çiçeği b. Yer örtücü bitki c. Çim bitkisi d. Çalı e. Ağaç bitki f. Soğanlı bitki g. Kaktüs h. Sukkulent	a. Sütun b. Dağınık dallı c. Sarkık formlu d. Yuvarlak formlu e. İnce dokulu f. Kaba dokulu	0-100 cm küçük 100-200 cm orta 200 cm sonrası büyük	a. Sıvı bitkisi b. Süs bitkisi c. Bostan bitkisi d. Gölge bitkisi e. Yönlendirme bitkisi f. Odak bitkisi g. Perdeleme bitkisi	a. Elle sulama b. Damla sulama c. Yağmurlama d. Diğer... e. Sulama yok	a. Budama yapılmamış b. Destekleme yapılmamış c. Yabancı ot mücadelesi yapılmamış d. Bitki uygun bir formda değil e. Hastalık ve zararlılarla mücadelesi yapılmamış	Riskiz	Riskli

Şekil 2. Yapısal ve bitkisel materyal gözlem formu.

3. Bulgular ve Tartışma

Gelişmiş ülkelerde, inşaat taban alanı dâhil olmak üzere eğitim yapılarında öğrenci başına düşen alan genellikle 25-30 m²'dir (Babaroğlu, 2018). Türkiye'de arazi büyüklükleri ve öğrenci sayıları dikkate alınarak ihtiyaç duyulan alan belirlenmekte, öğrenci başına düşen açık - kapalı alan en az 1,5 m²/öğrenci sayısı olarak hesaplanmaktadır. Arsa alanının % 65'i yeşil alan, açık alan ve oyun alanları olarak planlanması gerekmektedir (MEB, 2015).

Değerlendirmeye alınan kent merkezinde bulunan 7 anaokulunun öğrenci sayıları, bahçe büyüklüğü, sahip oldukları bahçe alanının öğrenci sayısına oranlanması ile hesaplanan öğrenci başına düşen açık alan miktarı, sahip olması gereken minimum bahçe büyüklüğü (MEB, 2015) ve gelişmiş ülkelere göre olması gereken bahçe büyüklüğü (Babaroğlu, 2018) Çizelge 1'de gösterilmiştir.

Araştırma kapsamında incelenen anaokulu bahçelerinin Çizelge 1 doğrultusunda değerlendirilmesiyle aşağıdaki bulgular elde edilmiştir:

- Öğrenci başına 1,5 m² alan mevzuat standartlarına göre değerlendirildiğinde incelenen anaokullarının tümünde bahçe alan büyüklüğü ihtiyacını karşıladığı görülmüştür.
- Öğrenci başına düşen bahçe büyüklüğünün en az G anaokulunda, en fazla ise D anaokulunda bulunduğu saptanmıştır. Anaokullarının öğrenci başına düşen ortalama bahçe alan miktarı 9 m²'dir. Bu oran mevzuata göre minimum değeri karşılamakta fakat gelişmiş ülke standartlarına göre oldukça düşük kalmaktadır.
- Arsa alanının %65'inin yeşil alan, açık alan ve oyun alanları olarak planlanması (MEB, 2015) gerektiği üzerinde değerlendirme yapıldığında; A anaokulunun 2821 m², B anaokulunun 1462 m², C anaokulunun 195 m², D anaokulunun 1137 m², E anaokulunun 227 m², F anaokulunun 386 m², G anaokulunun 1590 m² bahçe alanına sahip olması gerektiği belirlenmiştir. Bu standardı, 1625 m² bahçe alanı ile sadece B anaokulu sağlamaktadır.
- Gelişmiş ülkelerin 25 m² standardına göre maksimum bahçe alanları değerlendirildiğinde standarda uygun anaokulu bulunamamıştır.

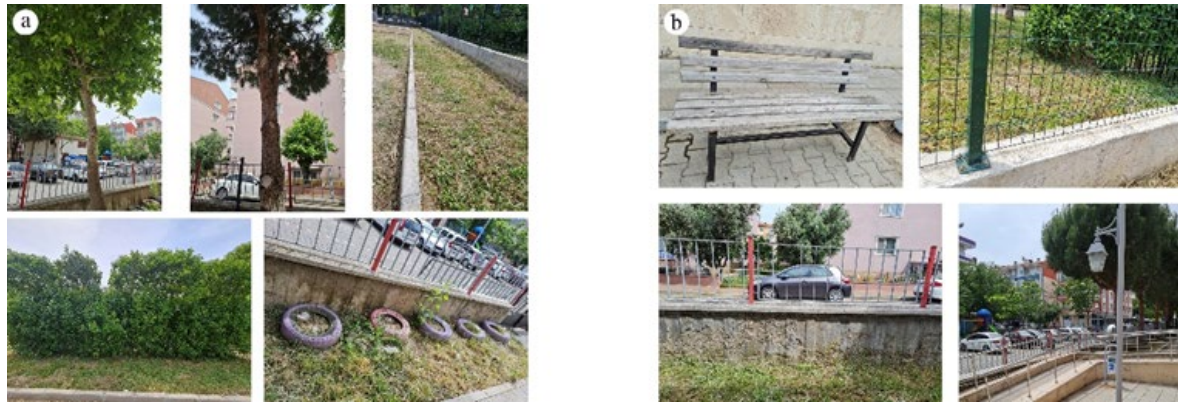
Çizelge 1. Anaokullarının bahçe alan değerlendirmeleri.

Anaokulu Bilgileri	A	B	C	D	E	F	G
Öğrenci Sayısı(kişi)	194	172	49	83	60	85	309
Bahçe Alanı(m ²)	2200	1625	160	1700	230	229	792
Öğrenci Başına Düşen Bahçe Alanı(m ²)	11,3	13	3,2	20,4	3,8	2,6	2,5
Sahip Olması Gereken Minimum Bahçe Alanı (m ²)	291	258	73,5	124,5	90	127,5	463,5
Gelişmiş Ülkelerin Standartlarına Göre Olması Gereken Bahçe Alanı (m ²)	4850-5820	4300-5160	1225-1470	2075-2490	1500-1800	2125-2550	7725-9270

3.1. Anaokulları Yapısal Ve Bitkisel Materyal Mevcut Durumları

3.1.2. Anaokulu A

A anaokulunda 2200 m² bahçe alanının % 32,2'sini beton, % 11,8'ini ise kauçuk tartan zemin oluşturmaktadır. Aydınlatma elemanının bulunduğu tek anaokuludur fakat oturma alanı ihtiyacı tek bir bankla karşılanmaktadır. Çevreleme elemanı olarak kullanılan yola yakın bölümdeki betonarme üzeri demir korkulukların boyu kısa kalmakta ve tehlike oluşturmaktadır. *Pinus pinea*, *Morus sp.*, *Acer negundo*, *Viburnum opulus* gibi her dem yeşil, yaprak döken ağaç gruplarının ağırlıklı olduğu A anaokulunda geniş, boş doğal çayır olarak bırakılmış alanların olduğu, bostan dikimi için kullanılan alanın bakımsız olduğu, yabancı otlar tarafından işgal edildiği görülmüştür (Şekil 3).

Şekil 3. A anaokulu bitkisel materyalleri (a) ve yapısal materyaller (b).

3.1.3. Anaokulu B

1625 m² bahçe alanına sahip olan B anaokulunda % 49,2 beton, % 12 kauçuk kaplama zemin materyali tercih edilmiştir. Yapısal materyal olarak incelendiğinde bahçeye genel olarak kilit parke zeminin hâkim, açık oyun alanlarının yeterli olduğu, gölgeleme elemanı bulunan oturma mekânının mevcut olduğu görülmüştür. Şekil 4'te görüldüğü üzere *Platanus orientalis*, *Nerium oleander*, *Parthenocissus quinquefolia*, *Hedera helix*, *Pinus pinea*, *Rosa sp.*, *Laurus nobilis*, *Abelia chinensis*, *Prunus americana*, *Cupressus*

macrocarpa, *Tilia tomentosa*, *Lavandula angustifolia*, *Larix decidua*, *Spiraea vanhouttei*, *Cotoneaster coriaceous*, *Berberis aquifolium*, *Callistemon laevis*, *Pelargonium* sp. her dem yeşil, yaprak döken ağaç ve çalı grupları ile sarılıcı tırmanıcılarla bitki çeşitliliğinin en fazla olduğu anaokuludur. Fakat hastalıklı, yabancı ot işgaline uğramış ve budamaya ihtiyacı olan bakımsız bitkilerin olduğu görülmüştür.

Şekil 4. B anaokulu bitkisel materyalleri (a) ve yapısal materyalleri (b).

3.1.4. Anaokulu C

C anaokulunda 160 m² bahçe alanının % 25'inde beton zemin materyali bulunduğu görülmüştür. Yapısal materyallerde en çok ahşap malzemelerin tercih edildiği ve oyun alanında kum zeminin kullanıldığı; bahçe alanı küçük olmasına rağmen bahçedeki bitkisel yoğunluğun fazla olduğu, *Rosa* sp., *Mentha piperita*, *Prunus cerasus*, *Jasminum sambac*, *Olea europaea*, *Clerodendrum chinense*, *Euonymus japonicus*, *Vitis* sp. bitki türlerinin bahçede bulunduğu tespit edilmiştir (Şekil 5).

Şekil 5. C anaokulu bitkisel materyalleri (a) ve yapısal materyalleri (b).

3.1.5. Anaokulu D

1700 m² büyüklüğündeki D anaokulu bahçesinin % 92,9'unun beton zemin materyali ile kaplı olduğu görülmüştür. Açık oyun elemanlarının bakımsız ve yetersiz olduğu; *Hedera helix*, *Pinus pinea*, *Morus sp.*, *Acer negundo*, *Prunus cerasus*, *Robinia pseudoacacia*, *Ficus carica*, *Chamaerops excelsa*, *Cupressus sempervirens*, *Aster sp.*, *Ocimum basilicum*, *Euryops pectinatus* gibi yaprak döken, her dem yeşil, sarılıcı tırmanıcı ve mevsimlik çiçeklerin, çok yıllık ağaç sayısının oldukça fazla görülmüştür (Şekil 6).

Şekil 6. D anaokulu bitkisel materyalleri (a) ve yapısal materyalleri (b).

3.1.6. Anaokulu E

E anaokulunun sahip olduğu 230 m²'lik bahçe alanının % 86,9'unda beton zemin materyali bulunduğu görülmüştür. Yapısal materyallerde ahşap malzemenin ağırlıklı olarak kullanıldığı, oturma elamanı olarak doğal saman balyalarının tercih edildiği; *Nerium oleander*, *Cupressus macrocarpa*, *Euonymus japonicus*, *Ficus carica*, *Juglans regia*, *Photinia serratifolia* bitki türlerinin bulunduğu, genel olarak çalı grubunun bahçeye hâkim olduğu görülmüştür (Şekil 7). Anaokulu yöneticisi ile yapılan görüşmede, çocukların haftanın üç gününü ormanda geçirdikleri ve bu şekilde pek çok bitki türü ile iç içe oldukları bilgisine ulaşılmıştır.

Şekil 7. E anaokulu bitkisel materyalleri (a) ve yapısal materyalleri (b).

3.1.7. Anaokulu F

229 m² bahçe alanına sahip olan F anaokulunda, zemin kaplamada sıkıştırılmış toprak ve kauçuk malzemenin tercih edildiği, açık oyun elemanlarının yetersiz kaldığı; *Pinus pinea*, *Olea europaea*, *Juglans regia* gibi boylu bitkiler ile *Punica granatum*, *Pelargonium* sp. bitki türlerinin bahçede bulunduğu görülmüştür (Şekil 8).

Şekil 8. F anaokulu bitkisel materyalleri (a) ve yapısal materyalleri (b).

3.1.8. Anaokulu G

G anaokulunda, 792 m² büyüklüğündeki bahçenin % 10,2'si beton zemin materyalinden oluşmaktadır. Açık oyun alanları, gölgelenmiş oturma mekânı ve kum havuzu ile yapısal materyal bakımından zengin olduğu; *Parthenocissus quinquefolia*, *Hedera helix*, *Pinus pinea*, *Viburnum opulus*, *Cupressus sempervirens*, *Juglans regia*, *Fraxinus excelsior*, *Pyrus communis*, *Cupressus arizonica*, *Drosanthemum hispidum*, *Mesembryanthemum cordifolium* bitki türlerinin bahçede bulunduğu, kum ve çayır zemin ile anaokulunda doğal bir alan görünümünün hâkim olduğu görülmüştür (Şekil 9).

Şekil 9. G anaokulu bitkisel materyalleri (a) ve yapısal materyalleri (b).

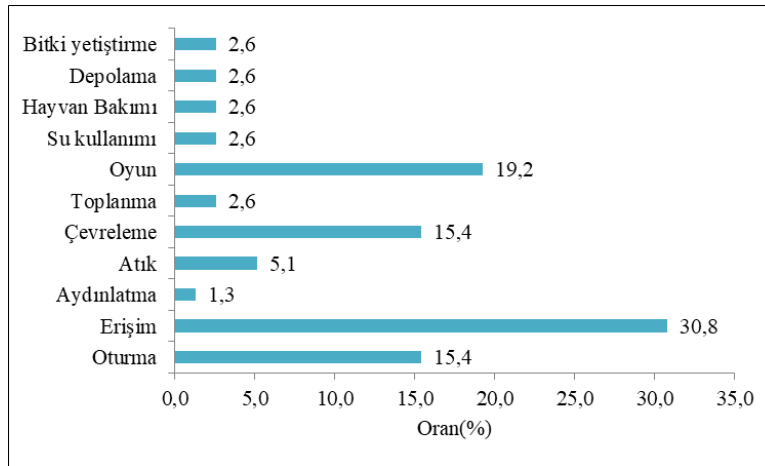
3.2. Anaokulu Bahçelerinde Yer alan Yapısal Materyallerin Genel Değerlendirilmesi

Araştırmada yer alan anaokulu bahçelerinin yapısal materyallerin analizi sonucunda anaokullarının tamamında çevreleme elemanı, bank, yol, merdiven ve açık oyun alanlarının mevcut olduğu görülmüştür. % 85'inde çöp kutusu, rampa ve tırabzanın; % 71'inde oturma mekânının; % 42,6'sında oyun sahasının; % 28,5'inde tören alanı, mini kulübe, aydınlatma elemanı, yapay su ve zooloji bahçesinin; % 14,2'sinde de deponun bulunduğu saptanmıştır (Çizelge 2).

Çizelge 2. Anaokullarında bulunan yapısal materyaller.

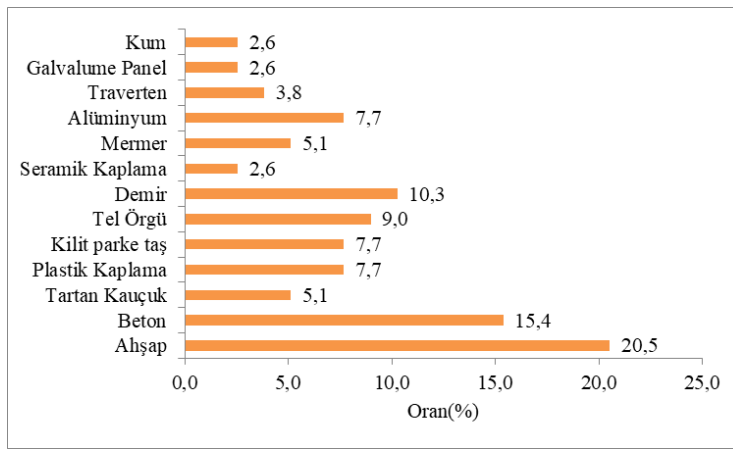
Anaokulları/ Anaokulu Peyzaj Unsurları	Yapısal Materyaller															
	Çevreleme Elemanı	Tören Alanı	Oyun sahaları	Oturma Mekanları	Banklar	Yollar	Mini Kulübe	Aydınlatma Elemanları	Çöp kutuları	Merdiven	Tırabzan	Rampa	Açık Oyun Alanları	Yapay Su Varlığı	Zooloji Bahçesi	Depo
A	✓	-	✓	-	✓	✓	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	-	-
B	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
C	✓	-	-	✓	✓	✓	-	-	-	✓	✓	✓	✓	-	✓	-
D	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	-	✓	✓	✓	✓	✓	-	-	-
E	✓	-	-	✓	✓	✓	-	-	✓	✓	-	-	✓	-	-	-
F	✓	-	-	-	✓	✓	-	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	-
G	✓	-	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	-	-

Kullanım işlevleri bakımından yapısal materyaller incelendiğinde % 30,8 oranla en çok erişim amaçlı kullanımın tercih edildiği görülmüştür (Şekil 11).

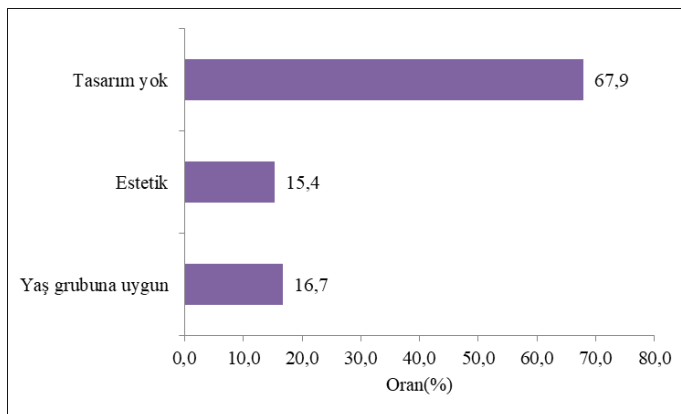
Şekil 11. Yapısal materyallerin kullanım işlevleri oranı (%).

Okul bahçelerinin soğuk ve monoton bir görünüşe sahip olmaması için beton ve asfalt yüzeylerden kaçınılması, peyzaj projesine uygun olarak, doğa temelli yaklaşımla tasarlanması, geniş çim alanların bulunması ve okul bahçesi duvarı boyunca iklim bölgesine uygun ağaçları içeren düzenlemeler yapılması gerekmektedir (MEB, 2015). Fakat anaokullarının bahçe zemin materyalleri incelendiğinde bahçelere % 37,7 oranında beton yüzeyin hâkim olduğu görülmüştür. Yumuşak zemin materyali olarak da % 21,3 oranla kauçuk malzeme tercih edilmiştir. Yapısal materyallerin geneline bakıldığında % 20,5 oranla en çok ahşap malzemenin, % 2,6 oranla ise en az kum, galvalume ve seramik kaplama malzemelerinin tercih edildiği saptanmıştır (Şekil 12).

Şekil 12. Yapısal materyallerin yüzey materyalleri oranı (%).

Tasarım durumu bakımından incelendiğinde yapısal materyallerin estetik kaygı gütmeksizin rastgele seçim ve yerleşimlerinin yapıldığı, % 67,9’unda tasarımın bulunmadığı görülmüştür (Şekil 13).

Şekil 13. Yapısal materyallerin tasarım durumu (%).

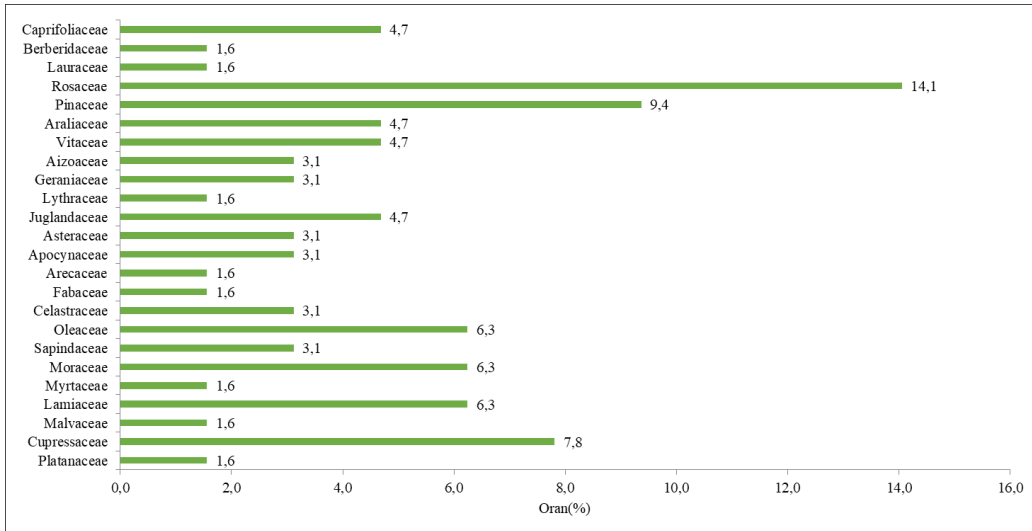
3.3. Anaokulu Bahçelerinde Yer Alan Bitkisel Materyallerin Genel Değerlendirilmesi

Bitkisel materyal bakımından incelendiğinde anaokullarının tamamında yaprak dökken ağacın; % 85’inde her dem yeşil ağacın; % 71’inde yaprak dökken çalı, her dem yeşil çalı, yer örtücü bitki, bostan ve toprak alanın; % 56,8’inde sarılıcı tırmanıcı bitkinin; % 42,6’sında mevsimlik çiçeğin bulunduğu; hiçbir anaokulunda botanik bahçesinin bulunmadığı saptanmıştır (Çizelge 3).

Çizelge 3. Anaokullarında bulunan bitkisel materyaller.

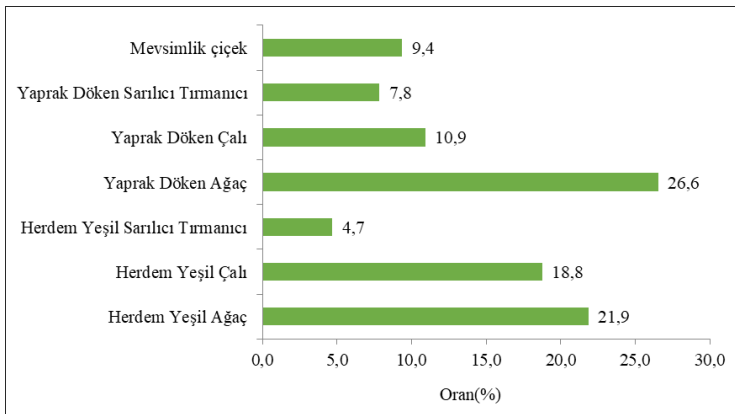
Anaokulları/ Anaokulu Peyzaj UNSURLARI	Bitkisel Materyaller										
	Yaprak Dökken Ağaç	Her dem Yeşil Ağaç	Yaprak Dökken Çalı	Her dem Yeşil Çalı	Sarılıcı Tırmanıcı Bitki	Mevsimlik Çiçek	Yer Örtücü Bitki	Bostan Varlığı	Botanik Bahçesi	Toprak	
A	✓	✓	-	✓	-	-	✓	-	-	✓	
B	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓	-	✓	
C	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓	-	✓	
D	✓	-	-	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	
E	✓	✓	✓	-	-	-	-	✓	-	✓	
F	✓	✓	✓	-	-	✓	-	-	-	-	
G	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	

Platanus orientalis, *Nerium oleander*, *Parthenocissus quinquefolia*, *Hedera helix*, *Pinus pinea*, *Rosa sp.*, *Laurus nobilis*, *Abelia chinensis*, *Prunus americana*, *Cupressus macrocarpa*, *Tilia tomentosa*, *Lavandula angustifolia*, *Larix decidua*, *Spiraea vanhouttei*, *Cotoneaster coriaceous*, *Berberis aquifolium*, *Callistemon laevis*, *Morus sp.*, *Acer negundo*, *Viburnum opulus*, *Prunus cerasus*, *Jasminum sambac*, *Olea europaea*, *Clerodendrum chinense*, *Euonymus japonicus*, *Vitis sp.*, *Robinia pseudoacacia*, *Ficus carica*, *Chamaerops excelsa*, *Cupressus sempervirens*, *Aster sp.*, *Ocimum basilicum*, *Euryops pectinatus*, *Mentha piperita*, *Juglans regia*, *Photinia serratifolia*, *Punica granatum*, *Pelargonium sp.*, *Fraxinus excelsior*, *Pyrus communis*, *Cupressus arizonica*, *Drosanthemum hispidum* ve *Mesembryanthemum cordifolium* ile 43 bitki türünün yer aldığı anaokulu bahçelerinde toplam 292 bitkinin bulunduğu görülmüştür. Anaokulu bahçelerinde en çok bulunan tür % 15.7 *Pinus pinea*, en çok bulunan familya ise % 14.1 *Rosaceae*’dir (Şekil 14).

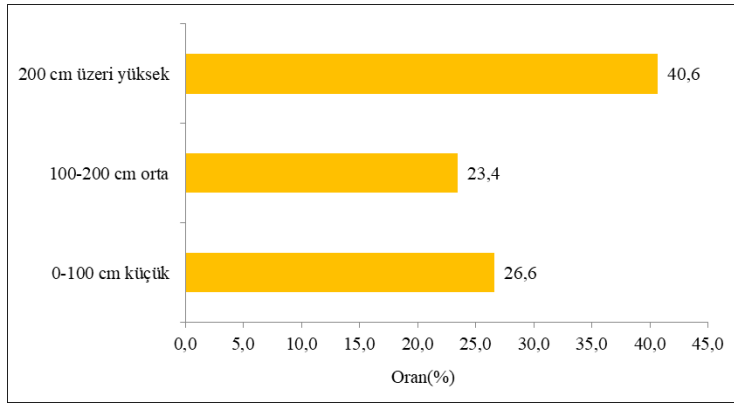
Şekil 14. Bitki familyalarının dağılımı (%).

Bitki gruplarına göre türler analiz edildiğinde % 45,4 ile her dem yeşil; % 45,3 ile yaprak döken bitkilerin bulunduğu görülmüştür (Şekil 15).

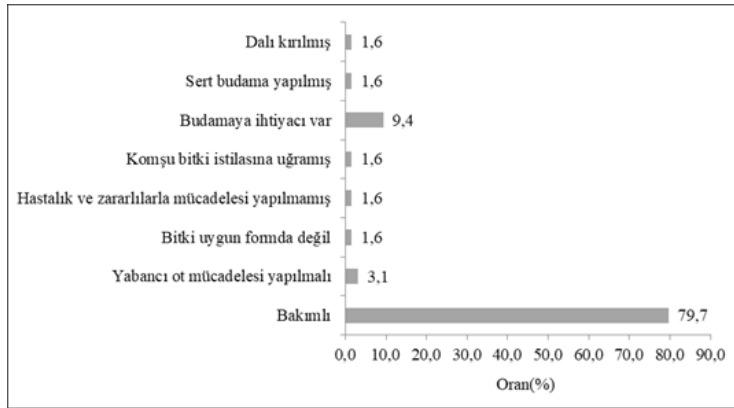
Şekil 15. Bitki gruplarının oranları (%).

Bitkilerin % 68,8'inde elle sulamanın sağlandığı % 31,3'ünde ise sulama yapılmadığı; bitki boylarının analizinde ise bahçelerde en çok 200 cm üzeri yüksek boylu bitkilerin yer aldığı görülmüştür (Şekil 16).

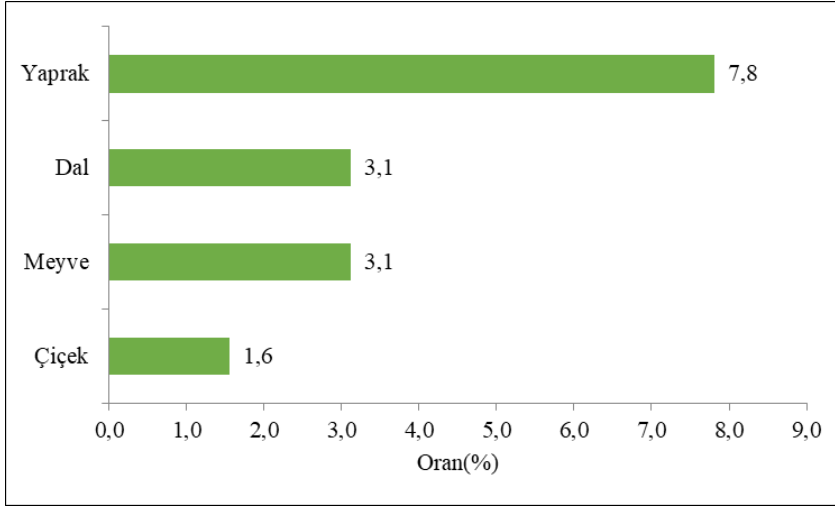
Şekil 16. Anaokullarındaki bitki boylarının dağılımı (%).

Bitkilerin % 79,7'sinin bakımlı olduğu ve bakımsız olan % 20,3'ünde en çok % 9,4 ile budama ihtiyacının bulunduğu görülmüştür (Şekil 17).

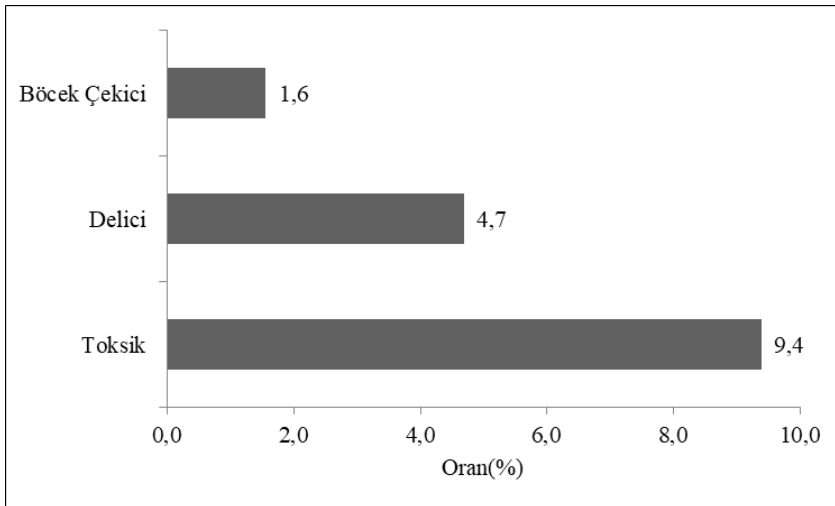
Şekil 17. Bitki türlerinin bakım durumu (%).

Risk durumlarına göre bitkiler analiz edildiğinde % 84,4'nün risksiz, % 14,6'sının ise riskli olduğu görülmüştür. Bahçelerde yapraklarının toksik olması nedeni ile riskli olan *Nerium oleander*, *Parthenocissus quinquefolia* ve *Hedera helix* bitkilerinin kullanımı sonucunda, riskli bitkilerin tehlikeli kısımları % 7,8 oranla yaprak olarak tespit edilmiştir (Şekil 18).

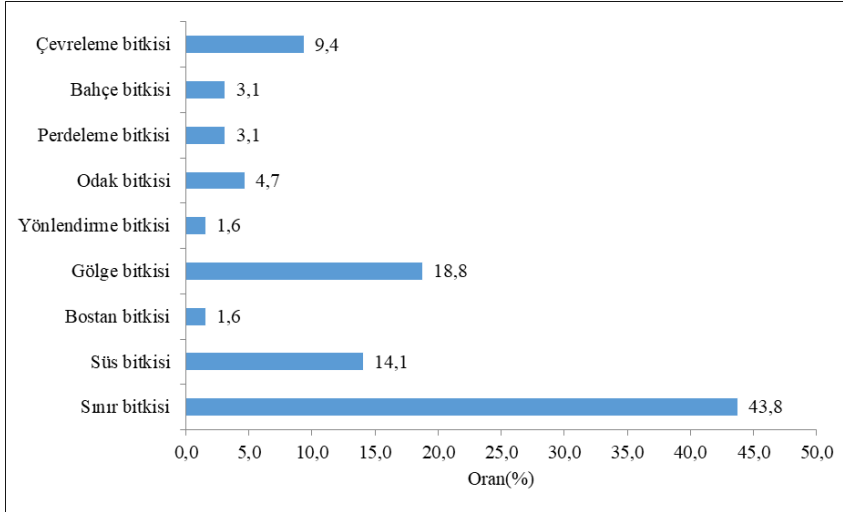
Şekil 18. Bitkilerin riskli kısımları (%).

Riskli olma nedenleri bakımından türler incelendiğinde ise % 9,4 oranla risk sebebinin toksik durum olduğu görülmüştür (Şekil 19).

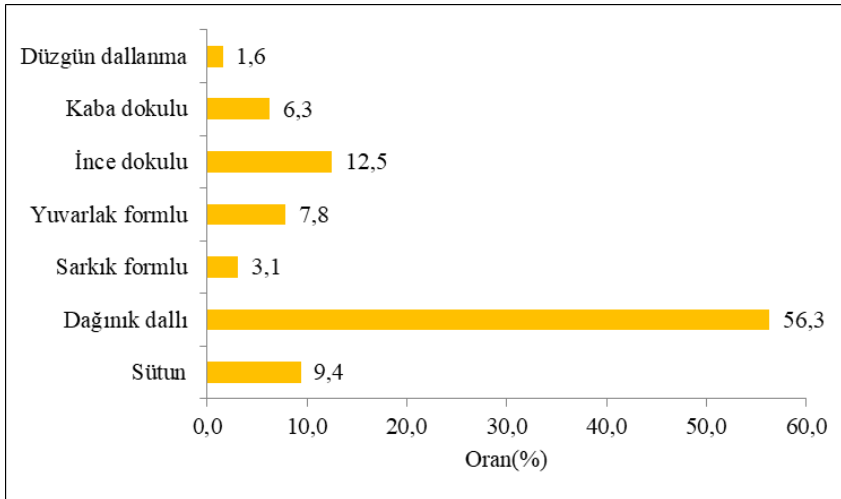
Şekil 19. Bitkilerin risk nedenleri (%).

Bitkiler kullanım işlevleri bakımından incelendiğinde % 43,8 oranla en çok sınır; % 3,1 oranı ile de en az bahçe bitkisi olarak tercih edildiği görülmüştür (Şekil 20).

Şekil 20. Bitkilerin kullanım işlevleri (%).

Bahçedeki bitki formlarının analizi sonucunda % 56,3 oranla en çok dağınk dallı formda bitkilerin bulunduğu görülmüştür (Şekil 21).

Şekil 21. Bitkilerin bahçedeki formları (%).

Anaokullarının tümünde bitkisel materyallerin kullanımında tasarım ilkelerine dikkat edilmediği ve bitkilerin rastgele dikimlerinin gerçekleştiği görülmüştür.

4. Sonuçlar

Okulöncesi eğitim kurumlarında çocuğa uygun tek başına veya grup hâlinde oyunlar planlayıp yürütebileceği, araç gereçlerin bulunduğu bir bahçe planlanmalıdır (Ömeroğlu ve Turla, 2001). Öğrencilerin bir arada olabilecekleri, egzersiz yapabilecekleri ve kaslarını geliştirebilecekleri alanlar yaratmak önemlidir. Bu sayede öğrenciler yeni beceriler kazanabileceklerdir (Önder ve Akay, 2018). Çalışma grubunda yer alan anaokulu

bahçelerinde genel olarak yeterli miktarda ve çeşitli aktivitelere imkân sağlayacak motor becerilerine uygun yapısal materyallerin olduğu görülmüştür.

Oyun alanını kullanacak olan öğrencilerin sınıflarıyla arasındaki mesafe öğrencilerin daha rahat ve hızlı bir şekilde oyun alanına ulaşabilmesi bakımından oldukça önemlidir. Oyun alanının güneş-gölge ilişkisi de göz önünde bulundurulmalıdır. Özellikle yaz aylarında güneşin çok etkili olduğu bölgelerde, çocukların serinleyebileceği ve güneşten korunabileceği gölgelik alanlar sağlanmalıdır. Drenaj sistemi de göz önünde bulundurulmalı, oyun alanının yağmurlu havalarda su birikintilerine dönüşmemesi için uygun drenaj sistemi planlanmalı ve uygulanmalıdır. Ayrıca kontrol edilebilirlik ve güvenlik de ihmal edilmemesi gereken faktörlerdir. Oyun alanının kolayca kontrol edilebilmesi için etrafında engeller olmamalı ve gerekli gereçler (oyuncaklar, spor malzemeleri vb.) düzenli olarak kontrol edilmeli ve bakımları yapılmalıdır. Oyun alanının güvenli olması da çok önemlidir. Zeminin kaygan olmamasına dikkat edilmeli, tehlikeli nesnelere arındırılmalı ve gerekli emniyet önlemleri alınarak kazaların yaşanma riski en aza indirilmelidir (Türel, 2008). Yapısal materyaller incelendiğinde genel olarak yaş grubuna uygun oldukları, yüzey materyali olarak en çok ahşap tercih edilse de bahçelere özellikle beton olmak üzere geçirimsiz sert materyallerin hâkim olduğu, herhangi bir drenaj sisteminin olmadığı görülmüştür. Ayrıca dış mekânın eğitim sürecine dâhil edilmesi için gerekli, yeterli ve amaca hizmet edecek alanların anaokulu bahçelerinde mevcut olmadığı görülmüştür. Okul bahçelerinde koşma, top oynama, ip atlama, tırmanma gibi aktif faaliyetler yapılabilir ve aynı zamanda geleneksel, modern, evrensel ve yaratıcı oyunların da oynanabileceği ortamlar oluşturulmalıdır (Önder ve Akay, 2018). Anaokulu bahçeleri bu bakımdan incelendiğinde, bahçelerde bu imkânları sağlayan alanlar olmasına rağmen, yaratıcılık ve sanat etkinlikleri için uygun mekânların olmadığı gözlemlenmiştir.

Bitkilendirmede çevresel faktörler dikkate alınmalıdır. Yerel bitki türlerinin tercih edilmesi, yerli fauna için yaşam alanları oluşturulmasına katkı sağlar. Böylelikle doğal denge korunmuş olur. Ayrıca, bitkilerin sulanması ve bakımı için uygun bir altyapının sağlanması da önemlidir. Yağmur suyu toplama sistemleri ve otomatik sulama sistemi gibi çözümler düşünülmelidir. Güvenlik konusu da göz ardı edilmemeli, dikenli veya zararlı bitkilerden kaçınılmalı, çocukların zarar görmemesi için gerekli tedbirler alınmalıdır. Tüm bu faktörler göz önünde bulundurularak yapılan bir bitkilendirme, okulun estetik görünümünü artırmanın yanında öğrencilere doğayla iç içe bir ortam sunarak onların gelişimine katkıda bulunacaktır (Türel, 2008). Araştırmadaki bahçelerin bitkisel materyalleri incelendiğinde genellikle yerel, toplum tarafından tanınan bitki türlerinin

tercih edildiği görülmüştür. Bu durum yetiştirme koşulları göz önüne alındığında bir avantaj oluşturur fakat çocukların daha çok bitki türünü tanıması ve daha farklı türlere aşina olması için bitki türlerinin çeşitlendirilmesi de gerekmektedir. Öyle ki anaokulu bahçelerinden yararlanan 952 çocuk düşünüldüğünde toplam 292 bitki ile her bir çocuğa sadece 0,3 bitki düşmektedir. Her bir çocuğun ayrı ayrı bir bitkiyi inceleyip gözlem yapabilmesinin, bakımını üstlenmesinin ve o bitkiyle bağ kurabilmesinin mümkün olmadığı görülmüştür. Çocukların bitkiye, bitki türlerine karşı olan farkındalığının artırılması için anaokulu bahçelerindeki bitki sayıları, bilinçli ve planlı bir bitkilendirme çalışması ile artırılmalıdır. Bitki seçiminde *Rosa sp.*, *Nerium oleander* gibi kesici, iğneli, toksik bitki türleri tercih edilmemelidir. Özellikle albenisi yüksek çiçek, meyve ve yaprağa sahip riskli veya zehirli bitkilere dikkat edilmelidir. Ayrıca bitkilerin bakımı ve dikimi için bitki yetiştirme ve bakımına hâkim bir kişinin anaokulu yönetimi tarafından görevlendirilmesi gerekmektedir. Tasarımları bakımından anaokulu bahçeleri incelendiğinde, bahçelerde herhangi bir peyzaj tasarımı olmaksızın rastgele bitkisel materyallerin kullanıldığı bu nedenle tasarım konusunda anaokullarına profesyonel destek sunulması gerektiği tespit edilmiştir.

Yapılan bu çalışmada anaokulu bahçelerinde genelde geçirimsiz sert zemin materyallerinin kullanıldığı, açık havada gerçekleştirilen fiziksel aktivite alanlarının yeterli olduğu fakat yaratıcı etkinlikler için uygun mekânların bulunmadığı görülmüştür. Çocukların yaratıcılıklarını ve sanatsal bakış açılarını geliştirecek açık hava sınıfı, kurutma, boya depolama ve sergi alanı gibi mekânların oluşturulması faydalı olacaktır. Ayrıca açık alan büyüklüğünün ve bitki sayısının, nitelikler de göz önünde bulundurularak artırılması çocukların alanda özgürce zaman geçirmesine imkân sağlayacak ve bitki türlerine karşı olan farkındalığını pekiştirecektir.

Kaynaklar

- Aslanian, T. K., Bjercknes, A. L., & Andresen, A. K. (2024). Children's holistic learning during self-initiated outdoor play in a Norwegian kindergarten. *European Early Childhood Education Research Journal*, 32(3), 371-382.
- Babaroğlu, A. (2018). Eğitim ortamları açısından okul öncesi eğitim kurumları. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(3), 1313-1330.
- Bradley, L. K. (1995). Tierra buena: the creation of an urban wildlife habitat in an elementary school in the inner city. *Children Environments*, 12(2), 102-110.
- Dirim, A. (2004). *Okul ncesi eğitimi*. İstanbul: Esin Yayınevi
- Google Earth Pro, (2024). anakkale kent merkezi. https://earth.google.com/web/@40.14879681,26.4530484,22.09706797a,10530.88430144d,35y,-2.61679464h,1.05865512t,0r/data=CgRCAggBOgMKATBKDQj_____8BEAA. Erişim Tarihi: 23.09.2024.
- Harvey, M. R. (1990). The relationship between children's experiences with vegetation on school grounds and their environmental attitudes. *The Journal of Environmental Education*, 21(2), 9-15.
- Karasar, N. (2006). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- MEB (2014). Mill Eğitim Bakanlığı okul öncesi eğitim ve ilköğretim kurumları yönetmeliği. Erişim adresi: https://kadisehri.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2022_11/07101659_Okul_Oncesi_ve_YlkoYretim_YonetmeliYi.pdf. Erişim Tarihi: 18.04.2024.
- MEB İnaşaat ve Emlak Dairesi Başkanlığı (2015). 2015 Eğitim yapıları asgari tasarım standartları kılavuzu. Ankara, MEB.
- MEBBİS (2024). <https://mebbis.meb.gov.tr/KurumListesi.aspx>. Erişim Tarihi: 10.04.2024.
- meroğlu, E., ve Turla, A. (2001). Okul ncesi dönemde yaratıcılık eğitimi ve desteklenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, (151). Erişim adresi: https://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/151/omeroglu_turla.htm. Erişim Tarihi: 18.04.2024.
- nder, S., ve Akay, A. (2018). Okul bahçelerinin planlama ve tasarım standartlarının değerlendirilmesi. *Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 14(26), 126-142.

- Pazar, Ö. D., ve Tuna, A. L. (2024). Çocuklarda çevre bilinci ve günümüzdeki farkındalık. *Social Mentality and Researcher Thinkers Journal (Smart Journal)*, 8(57), 588-605.
- Pawlowski, C. S., Lammert, A. V., Schipperijn, J., & Toftager, M. (2024). Nature-based or traditional kindergarten to develop fundamental motor skills a pilot study. *Journal of Motor Learning and Development*, 1(aop), 1-13.
- Saelens, B. E., Sallis, J. F., & Frank, L. D. (2003). Environmental correlates of walking and cycling: findings from the transportation, urban design, and planning literatures. *Annals of Behavioral Medicine*, 25(2), 80-91.
- Sönmez Türel, H. (2008). "Mekânsal kapasite ölçütlerinin belirlenmesi üzerine bir yöntem araştırması İzmir kenti ilköğretim okulları açık mekânları örneği". Doktora Tezi. Ege Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir
- Talay, İ., Aslan, F., ve Belkayalı, N. (2010). Okul öncesi eğitim kurumlarında doğa dostu ve çocuk katılımı temelli dış mekan tasarım yaklaşımları: Bir proje önerisi. *Kastamonu Üniversitesi Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18(1), 317-322.
- Tunçeli, H. İ., ve Zembat, R. (2017). Erken çocukluk döneminde gelişimin değerlendirilmesi ve önemi. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 3(3), 1-12.
- UNICEF (2012). Nüfusta, ailede, sağlık ve eğitim sistemlerinde çocuklar: erken çocukluk gelişimi, okula hazırlık ve okul öncesi eğitim. Erişim adresi: <http://www.unicef.org.tr/en/content/detail/55/early-childhood-development-school-readiness-and-pre-primary-education-2.html>. Erişim Tarihi: 03.05.2024.
- Yaşar, Ö. (2019). Toplumsal değişme ve anaokulu ihtiyacı. *Turkish Studies*, 14(2), 855-872.